

MOLIÈRE TARTUFFE

Překlad | **Eva Bezděková**

Režie | **Petr Mikeska**

Dramaturgie | **Martina Pokorná**

Scéna | **Michal Syrový**

Kostýmy | **Agnieszka Pátá-Oldak**

V inscenaci je použita hudba Jeana-Baptista Lullyho, Šimona Brixího, Jana Dismase Zelenky a dalších.

Orgon | **Viktor Braunreiter**

Tartuffe | **Jan Hanny Firla**

Elmíra | **Pavla Janiššová**

Kleant | **Petr Németh**

Damis | **Pavel Richta**

Mariana | **Stephanie Van Vleet**

Dorína | **Radmila Urbanová**

Valer | **Daniel Mišák**

Pernellová | **Kateřina Pokorná**

Loyal | **Karel Beseda**

Královský důstojník | **Jindřich Skopec**

Krejčová | **Alena Vávrová**

Strážce | **Ondřej Puchel a Filip Mleziva**

Ludvík XIV. | **Petr Mikeska**

PREMIÉRA
12. ČERVNA 2021

*I když těch pokrytců je jako chroustů v máji,
ti vskutku poctiví se snadno poznávají.*

MOLIÈRE (1622 – 1673)

Zřejmě nejslavnější francouzský dramatik se narodil v Paříži jako Jean-Baptiste Poquelin. Dostal velmi slušné vzdělání v jezuitské koleji, kde se naučil latinsky a seznámil se s antickými autory i starověkými filozofy, krátce studoval i práva. Byl synem královského komorního čalouníka, který mimo jiné dohlížel na výzdobu pokojů i volbu dekorací pro dvorní slavnosti Ludvíka XIII. Jean-Baptiste načas po svém otci tento úřad i zdědil a vykonával, brzy

ovšem dal přednost divadlu. Spolu se svou přítelkyní, herečkou Madeleine Béjartovou (jejíž dceru Armandu si o 20 let později vzal za ženu), založil rodinnou divadelní společnost Skvělé divadlo (Illustre Théâtre) a zároveň přijal jméno Molière, zřejmě aby nezhanobil čest své měšťanské rodiny. Konkurence divadel v Paříži byla ovšem v té době velká a začínající společnost se brzy zadlužila, což Molièrovi vyneslo pobyt ve vězení. Po splacení dluhu neznámým mecenášem (tradije se, že jím mohl být Molièrův otec, ačkoli se syna zřekl) se společnost spojila s další trupou a několik let kočovala po francouzském venkově. Sám Molière nejen hrál, ale právě na venkově začal také psát první hry, povětšinou v duchu lidových frašek či inspirované tradiční italskou commedii dell'arte. V roce 1658 začal hrát pro královu bratra, vévodu z Anjou a záhy i pro samotného Ludvíka XIV. U dvora přidal Molière ke svým komediím typů také satiry a experimentoval i s dalšími žánry včetně baletu, tragikomedie i heroické komedie. Byl schopen psát jak prozaické, tak i veršované texty (podle toho, co víc odpovídalo žánru a nakolik ho tlačil termín). Spolu s královským skladatelem Jeanem-Baptistem Lullym pořádal dvorské slavnosti, byl mu přiznán královský důchod a v roce 1665 jeho společnost získala oficiální patronát krále. Stále však Molièrova společnost hrála i pro měšťanské publikum. Celý život jako autor i principál hledal míru, jaký typ her se líbí kterému publiku a své nejslavnější tituly – *Tartuffe*, *Don Juan aneb Kamenná hostina* (*Dom Juan ou le Festin de pierre*), *Misanthrop* (*Le Misanthroppe*), *Lakomec* (*L'Avare*), *Měšťák šlechticem* (*Le Bourgeois gentilhomme*) či *Zdravý nemocný* (*Le Malade imaginaire*) – si mohl dovolit napsat jen díky králově přízni. I tak často bojoval s přísnou cenzurou. Známa legenda, že zemřel přímo na jevišti, je lehce přibarvená. Podlehl tuberkulóze krátce po představení *Zdravého nemocného*. Kněz se k jeho lůžku nedostal včas natolik, aby se Molière stačil zříci „hříšné herecké profese“ a musel tak být pohřben v části hřbitova, vyhrazené vrahům a nekřtěným dětem. K exhumaci jeho těla došlo až v roce 1792 a o dalších 25 let později byly ostatky uloženy na pařížském hřbitově Père Lachaise, kde je dnes Molièrův hrob vyhledávaným cílem turistů.

TARTUFFE A CENZURA

V hledáčku strážců tradic a mravnosti byl Molière už od roku 1659, kdy byla na 14 dní zakázána jeho komedie *Směšné preciózky* (*Les Précieuses ridicules*), která si brala na mužskou módu vyumělkovaného bezobsažného salónního tlachání.

První verze *Tartuffa* měla premiéru 12. května 1664 před královským dvorem ve Versailles. Přestože hru král pochválil, hned den po premiéře ji sám zakázal, zřejmě na nátlak své matky Anny Rakouské, prezidenta parlamentu a Společnosti nejsvětější svátosti. V této nedochované verzi byl Tartuffe knězem, což Molièrovi vyneslo obvinění z ateismu, což mohlo v té době vést až na popraviště. Vyšetřující papežský legát však na hře neshledal nic ateistického, a tak se *Tartuffe* mohl číst alespoň v soukromých salónech. Zákaz uvádění však stále trval.

Ve druhé verzi, napsané na podzim 1664, Molière oslabil kritičnost některých výstupů, přejmenoval hlavní postavu, která již není knězem, na Panulpha, a posléze dal hře i nový název *Podvodník*. Hra byla však stále zakázána, a to i přes zřetelnou přízeň krále, který vzal v té době Molièrovu hereckou společnost pod svou ochranu a Molièrovi samotnému udělil důchod. V mezidobí tedy Molière napsal mimo jiné *Dona Juana* (který si taky prošel zákazy) nebo *Misanropa*. *Podvodník* byl na jevišti uveden až 5. srpna 1667. Hned druhý den ho ale předseda Pařížského parlamentu zakázal.

Třetí verze, která se jako jediná dochovala, měla premiéru premiéra 5. února 1669, opět pod názvem *Tartuffe*. K uvedení mohlo dojít až ve chvíli, kdy Společnost nejsvětější svátosti ztratila podporu Vatikánu a faktickou moc. Úspěch byl obrovský, žádné protesty už nenásledovaly a *Tartuffe* dosáhl ve své době nevidaných 77 repríz.

ŽIVOT ZA LUDVÍKA XIV.

„Král Slunce“ byl korunován už ve svých 4 letech, do 13 let však vládl v zastoupení své matky Anny Habsburské a prvního ministra, kardinála Mazarina. Jeho vláda trvala 72 let.

V letech 1648 – 53 procházela Francie občanskou válkou. Hnutí frondistů, vedené knížetem de Condé, povstalo proti královskému absolutismu, královská rodina byla dočasně nucena uprchnout z Paříže.

Královský dvůr se rád bavil sledováním divadla a baletu. Sám Ludvík si v něm mnohdy zatančil některou z hlavních postav.

Uměnímilovný král byl ovšem i tvrdým politikem. Vytvořil policejní aparát, jehož úkolem bylo nejen dohlížet na veřejný pořádek, ale především na intriky šlechty. Státní správa byla soustředěna v královské radě, kde měl rozhodující vliv král, opírající se o odborníky většinou měšťanského původu. Král také podstatně omezil práva parlamentu.

Ludvík XIV. přesídlil svůj dvůr z Paříže do honosného paláce ve Versailles, který nechal vystavět včetně monumenálních zahrad na močalovitě louce. Do 1200 místností se mohlo vejít až 5000 šlechticů.

Měšťané, kteří na to měli, si kupovali šlechtické tituly, čímž se plnila státní pokladna. V té době už ovšem ve Francii na 1 šlechtice připadalo jen 100 rolníků, takže stav začínal být neúnosný.

*Nesnáší výlevy a gesta okázalá
a jejich zbožnost je lidská a přitom stálá.*

- Ve Francii žilo 18 milionů lidí, z toho 17 milionů bylo katolického vyznání. Edikt nantský (1598) sice zaručoval do jisté míry náboženskou toleranci, avšak roku 1685 ho Ludvík XIV. zrušil a protestantská vyznání se ve Francii opět stala ilegální.
- Ludvík XIV. byl hlavou francouzské církve, vybíral například biskupy. Snažil se vydobýt jistou nezávislost Francie na Římu, spory se táhly téměř celý jeho život.
- Společnost nejsvětější svátosti byla obávaná organizace náboženských fanatiků, podporovaná Římem, která pod záminkou ochrany víry a zbožnosti kontrolovala společenský i soukromý život.
- Pohádkový život nejslavnějšího francouzského krále ukončil důsledek tehdejších děsivých hygienických návyků. Tradije se, že při tanci uklouzl po jednom z výkalů, které po sobě šlechtici běžně zanechávali v sále, a poranil si nohu. Dostal snět a po několika dnech zemřel na gangrénu.

JMÉNO TARTUFFE

V originále je doprovázeno poznámkou faux dévot – falešný, nepravý pobožný člověk, tedy „svatoušek“. Jméno je pravděpodobně odvozeno ze starofrancouzského nářečního výrazu tartoufle, tartoufle (dnes spisovně truffe, trufle – lanýž), jež mělo i význam „šalba“, „podvod“ – jak nasvědčuje francouzské truffier („nadvívatí lanýží“, ale také „podvádět“, „klamati“). Čeština krom toho nabízí ještě další, přímo na míru šité a krásné pojmenování: „nádiva“.

*Tamten k nim nepatří. Padl jste na šejdiře,
i když vám věřím rád, že jenom v dobré víře.*

Inspice | **Ondřej Puchel**
Náповěda | **Kateřina Pokorná**
Světla | **Dominik Kalina**
Zvuk | **Radek Šnajdr**
Garde | **Alena Vávrová**
Vlášeny | **Jana Chroustová**
Rekvizity | **Jakub Cupák**
Technika | **Ivan Doležel, Tomáš Kalina, Patrik Knill, Filip Mleziva, Tomáš Mutinský a Karel Nový**

Autorská práva k překladu zastupuje DILIA, z. s.,
Krátkého 143/1, 190 03 Praha 9 – Vysočany.

Zřizovatelem Západočeského divadla je město Cheb.

Inscenace vznikají za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR a Karlovarského kraje.

Ředitel | **Jan Svoboda**
Umělecký šéf | **Zdeněk Bartoš**

Program připravila | **Martina Pokorná**
Grafická úprava | **Jan Krčál**
Foto | **Michal Mráka**

Informace a prodej vstupenek
v obchodním oddělení divadla, tel.: **354 432 522**,
nebo na **obchodni@divadlocheb.cz**
Rezervace on-line na **www.divadlocheb.cz**

Cena programu 20 Kč

